

Ks. ADAM SZPOTAŃSKI

RUCH COMUNIONE E LIBERAZIONE W POLSCE W LATACH 1983-2010

Ruch Comunione e Liberazione (dalej: CL), w Polsce znany jako Komunia i Wyzwolenie, został zrodzony z osobistego doświadczenia sługi Bożego ks. Luigi Giussaniego (1922-2005). Ruch, który miał swój początek w katechezie owego mediolańskiego księdza, z czasem wykroczył poza granice klasy, szkoły, miasta, aż dotarł do ponad 70 krajów na całym świecie, w tym i do Polski. Historia Komunii i Wyzwolenia w Polsce to przede wszystkim historia ludzi, ich doświadczenia osobistego spotkania z Chrystusem, a także przeżywania tego doświadczenia w codzienności.

1. POSTAĆ ZAŁOŻYCIELA A HISTORIA RUCHU

Luigi Giussani, syn Beniamina i Angeliny z domu Gelosa, przyszedł na świat 15 października 1922 r. w Desio koło Mediolanu. W tej samej miejscowości urodził się Achillo Ratti (Pius XI). Był najstarszy spośród rodzeństwa. Pozostałe dzieci państwa Giussani to: Livia (*1925), Brunilde (*1926 †1927), Brunilde (*1932) i najmłodsza Gaetano (*1939). 29 października 1928 r. Giussani rozpoczął naukę w Szkole Podstawowej im. Giulio Gavazzi w Desio. Dość wcześnie, już 2 października 1933 r., wstąpił do Niższego Seminarium Diecezjalnego św. Piotra Męczennika w Sevesco. W 1937 r. został przeniesiony do seminarium w Veregono. Święcenia subdiakonatu Giussani otrzymał 1 listopada 1944 r. Natomiast 26 grudnia 1944 r. przystąpił do święceń diakonatu. Ordynowany został na prezbitera przez

metropolitę mediolańskiego bł. kard. Ildefonso Schustera 26 maja 1945 r. w mediolańskiej katedrze¹.

Posługę duszpasterską ks. Giussani rozpoczął od pracy wykładowcy w Niższym Seminarium Duchownym w Seveso, następnie w seminarium w Veregono. W międzyczasie pomagał również w mediolańskich parafiach. W 1954 r. zwrócił się z prośbą do swych przełożonych o skierowanie do nauczania religii w liceum.

W 1954 r. ks. Giussani został skierowany do liceum klasycznego Berchet w Mediolanie. Już na pierwszej katechezie zorientował się, że ma do czynienia z ludźmi niewierzącymi, nawet wrogo nastawionymi do Kościoła. Postanowił więc zaangażować wszystkie swoje siły do skutecznego przekazania osobistego doświadczenia. Pierwszy rok był bardzo trudny – nieprzychylność ze strony nauczycieli, słaba frekwencja uczniów. Jednym słowem to samo, czego wielu z nas jako katechetów doświadcza również dzisiaj. Po roku jednak trud pracy zaczął przynosić efekty, coraz więcej uczniów zaczęło przychodzić na katechezę. Na spotkaniach dodatkowych zaczęli pojawiać się uczniowie z innych szkół. Ks. Giussani wielokrotnie wspominał, że niczego nie chciał zakładać. Młodzież gromadząca się wokół niego stanowiła *Gioventù Studentesca* (Młodzież Uczniowską), czyli młodzieżowy oddział Akcji Katolickiej².

W 1964 r. ks. Giussaniemu powierzono kierownictwo Katedry Wstępu do Teologii na Uniwersytecie Katolickim Sacro Cuore w Mediolanie. Ks. Giussani był czynnym wykładowcą do 1990 r. Następnie przeszedł na emeryturę. W czasie swojej pracy akademickiej Giussani rozszerza działalność nowo powstałego ruchu, mimo kryzysu w latach 1965-1969 związanego z wystąpieniami studenckimi. Na początku 1970 r. ruch zaczyna od nowa swoją działalność już pod nazwą *Comunione e Liberazione*. Angażuje się w życie społeczne, ekonomiczne i polityczne Włoch. Z tego względu na początku lat 80. doszło do wielu zamachów na członków CL. Ruch zaczął przynosić owoce w postaci zrodzonych wspólnot, takich jak Bractwo Komunii i Wyzwolenia, *Memores Domini*, Bractwo św. Karola Boromeusza, Studium Christi, Bractwo św. Józefa, Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Wniebowzięcia. Powstają inicjatywy kulturalne, naukowe, artystyczne i charytatywne, takie jak: Meeting na Rzecz Przyjaźni Między Narodami w Rimini, Towarzystwo Dzieł, *Machting* w Mediolanie, Międzynarodowa Organizacja do Spraw Misji i Wolontariatu (AVSI) oraz wiele innych³.

Ks. Giussani był autorem wielu publikacji naukowych, pastoralnych, egzegetycznych i homiletycznych. Jego bogata biografia została przetłumaczona jedynie częściowo. Wkład ks. Giussaniego w kształtowanie społeczności włoskiej został zauważony zarówno na szczeblu lokalnym, jak i ogólnokrajowym, był więc

¹ A. SAVORANA. *Vita di Don Giussani*. Mediolan 2013 s. 1325.

² *Tamże* s. 1326.

³ *Tamże* s. 1326.

laureatem wielu nagród i odznaczeń. Zmarł 22 lutego 2005 r w swoim mieszkaniu w Mediolanie. W 2012 r. rozpoczął się proces beatyfikacyjny ks. Giussaniego.

2. POCZĄTKI RUCHU W POLSCE

Początki ruchu w Polsce należy łączyć z przełomem lat 60. i 70. XX w. Różne grupy Włochów, którzy uczestniczyli w charyzmacie ruchu, podróżowały po całej Polsce. Również Polacy, którzy wyjeżdżali na studia specjalistyczne do Włoch spotykali często zupełnie przypadkowo członków CL. W ten sposób tworzyły się więzi przyjaźni i wzajemnej wymiany myśli. Nie można wyznaczyć jednej miejscowości, gdzie po raz pierwszy pojawiali się członkowie CL. Ruch tworzył się w kilku miastach jednocześnie, głównie za sprawą ks. Francesco Ricci, który krążył po Krakowie, Warszawie i innych miastach Polski⁴. Postać ks. Ricci jest ważna dla historii CL w Polsce, gdyż to właśnie on w 1965 r. zapoczątkował kontakty z Polakami. Jego działalność wyraziła się przez utrzymywanie łączności z trzema zasadniczymi grupami: Klubem Inteligencji Katolickiej we Wrocławiu⁵, krakowską grupą intelektualistów związanych z „Tygodnikiem Powszechnym” oraz ruchem Światło-Życie i jego założycielem ks. Franciszkiem Blachnickim⁶. Inną postacią wartą uwagi w kontekście inicjacji wspólnot na Dolnym Śląsku był ks. Gianni Calchi Novati, wspomagający działalność Klubu Inteligencji Katolickiej. Do promotorów Ruchu w Polsce należy również zaliczyć ks. Primo Soldi, utrzymującego kontakty z Białymstokiem. Istotnym miejscem przekazywania doświadczeń ruchu były wyższe uczelnie, m.in. Uniwersytet Jagielloński, z którym związana była Maria Grazia Borsalino, czy KUL, na którym jako lektorka języka włoskiego pracowała Anna Lia Guglielmi⁷.

Włosi świadomi, że w zaistniałej sytuacji politycznej nie ma zbyt dużych szans na zakładanie wspólnot ruchu w Polsce, starali się tak ukazywać swoje doświadczenie spotkania z Chrystusem, aby „żelazna kurtyna” nie stanowiła przeszkody do wspólnego rozpoznawania się w wierze. Aby więc skutecznie przekazywać swój sposób przeżywania wiary, kontaktowali się z tymi, którzy ich zdaniem mieli wpływ na odnowę Kościoła w Polsce. Stąd też porozumieli się również z ówczesnym metropolitą krakowskim kard. Karolem Wojtyłą⁸.

Dla historii ruchu na Dolnym Śląsku istotne znaczenie miały kontakty, które w latach 1972-1982 z członkami CL we Włoszech utrzymywał ks. Zdzisław

⁴ J. ADAMOWICZ. *15 lat obecności*. „Komunia i Wyzwolenie” 1999 (wrzesień – dodatek) s. 2.

⁵ G. CALCHI NOVATI. *Trochę o historii*. „Komunia i Wyzwolenie” 1993 nr 6 s. 19.

⁶ *Tamże* s. 19.

⁷ ADAMOWICZ. *15 lat obecności* s. 2.

⁸ Z. KOWALSKA. *50 lat Comunione e Liberazione*. „Niedziela” 2004 nr 46 s. 19.

Seremak oraz rodzina Adamowiczów.⁹ Następną okazją do serii spotkań Włochów z Polakami, tym razem z Białegostoku, stała się pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski w dniach od 2 do 10 czerwca 1979 r.¹⁰

Początki CL w Polsce przypadają na okres rządów komunistów. Z wiadomych względów łączyło się to z inwigilacją środowiska kościelnego. Inwigilacji poddawano nie tylko duchownych, ale również studentów KUL-u, członków Oazy, jak i gości zagranicznych. Chociaż członkowie CL, z którymi rozmawiałem, nie czuli jakiegось specjalnego zainteresowania ze strony władzy ludowej, to jednak śmiało można zaryzykować tezę, że Służby Bezpieczeństwa mogły wiedzieć o istnieniu we Włoszech grupy ludzi walczących o obecność chrześcijaństwa w życiu publicznym m.in. z miejscowymi komunistami, jak również, że członkowie tejże grupy zaczynają pojawiać się w Polsce. Dowodem na uzasadnienie tezy z całą pewnością byłoby wnikliwe przebadanie archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Jednak ta kwestia powinna być przedmiotem osobnego przedłożenia.

Ks. Giussani wielokrotnie był pytany, czy nie nadszedł właściwy czas na zainicjowanie ruchu w Polsce. Odpowiadał, że ponieważ istnieje w Polsce Oaza, nie ma potrzeby by inicjować CL, a posługa obecnych w Polsce członków CL powinna się skupić bardziej na pomocy Ruchowi Światło-Życie. Jednak po otrzymaniu listu napisanego przez dwóch kapłanów z Polski, w którym proszą, aby zgodził się na oficjalne utworzenie i funkcjonowanie CL w Polsce, Giussani podjął decyzję o rozpoczęciu przygotowań do zainicjowania działalności ruchu¹¹.

Należy wspomnieć że od 1980 r. sytuacja w Polsce wyraźnie się zaostrzyła. Powstanie Niezależnego Związku Zawodowego „Solidarność”, strajki lipcowe i sierpniowe spowodowały u władzy poczucie utraty kontroli nad społeczeństwem. Skutkiem tego było wprowadzenie stanu wojennego, który trwał od 13 grudnia 1981 do 22 lipca 1983 r.¹² Okres ten obfitował w prześladowania, aresztowania, bardziej intensywne inwigilacje członków opozycji oraz duchowieństwa przez władzę ludową. Wobec zaistniałej sytuacji CL nie pozostało obojętne. Starano się pomóc, np. przez organizowanie transportów żywności, odzieży i lekarstw dla rodzin osób internowanych, w których organizowaniu, a następnie przyjmowaniu i rozdzielaniu miał swój udział m.in. Angelo Motta, Cesare Conti oraz ks. Joachim Waloszek. Angelo Motta angażował się także w publikacje prasy związkowej i parafialnej w Łodzi¹³.

W lipcu 1983 r. w Poroninie doszło do parodniowego spotkania ks. Francesco Ricci, Luciano Riboldi, Claudio Bottini oraz Anny Lia, którzy na to spotkanie

⁹ CALCHI NOVATI. *Trochę o historii* s. 20; Wywiad z Janem Adamowiczem (Świdnica, 8.05.2007).

¹⁰ CALCHI NOVATI. *Trochę o historii* s. 20.

¹¹ *Tamże* s. 19-20.

¹² R. FRÖHLICH. *Historia Kościoła w datach*. Kielce 2006 s. 197.

¹³ *Nasz przyjaciel Angelo* (tekst redakcji). „Komunia i Wyzwolenie” 1997 nr 1 s. 12.

zaprosili około 20 Polaków z różnych regionów kraju, m.in.: ks. Joachima Waloszka, Marię Waloszek, Krzysztofa Prokopa, ks. Adama Skreczko, ks. Tomasza Zburzyckiego i innych. Z tej właśnie grupy tworzyła się pierwsza diakonia krajowa. W czasie tych wakacyjnych dni ks. Ricci starał się ukazywać chrześcijaństwo jako wydarzenie¹⁴. Pomysłodawcą spotkania w Poroninie, zdaniem ks. Waloszka, był ks. Giussani. Zapewne miało ono za zadanie zgromadzić i zintegrować dotąd nieznających się i rozsianych po całym kraju pierwszych sympatyków CL.

Konsekwencją spotkania w Poroninie stały się rekolekcje w klasztorze św. Antoniego w Olsztynie koło Częstochowy w dniach 24-25 października 1983 r. Prowadził je ks. Giussani. Wzięło w nich udział około 30 osób¹⁵. Oprócz członków spotkania w Poroninie, na rekolekcjach obecni byli również: ks. Józef Adamowicz, ks. Zdzisław Seremak, Piotr Chlastawa. Podczas tych dni ks. Giussani przedstawił trzy zasadnicze idee ruchu. Na ich zakończenie aprobował CL w Polsce historycznymi słowami: „Mogę powiedzieć, że ruch w Polsce istnieje!”¹⁶. To w zasadzie od tego momentu zaczyna się oficjalna historia wspólnoty CL w Polsce. Widocznym śladem tego spotkania są wspomniane już rekolekcje.

W kwietniu 1984 r. odbyły się pierwsze rekolekcje wielkopostne ruchu, prowadził je bp Gianni Danzi. W lipcu tego samego roku w Kalwarii Zebrzydowskiej, dzięki pomocy ks. Calchi Novatiego, odbyły się pierwsze wakacje ruchu. Członkowie CL w Polsce zostali również w 1984 r. zaproszeni na wakacje międzynarodowe do Corvara. Również w 1984 r. Giussani został zaproszony z wykładem na Tydzień Eklezjologiczny organizowany przez KUL. Podczas wykładów zachęcał członków CL w Polsce, aby odważnie głosili Chrystusa. Przypominał ponownie, że ruch nie powinien wchodzić w posługę Oazy, a jedynie ją wspierać i towarzyszyć. 22 października tego roku w Lublinie została wyznaczona przez ks. Giussaniego pierwsza krajowa osoba odpowiedzialna za ruch, którą został ks. Zdzisław Seremak¹⁷.

Początkowo nazwa ruchu w Polsce nie brzmiała Komunia i Wyzwolenie, jakby wynikało z przetłumaczenia słów *Comunione e Liberazione*, lecz Chrystus – Komunia i Życie. Wynikało to z prośby prymasa Józefa Glempa, który zasugerował, że wobec zaistniałej sytuacji politycznej słowo «wyzwolenie» może być źle rozumiane. Gdy jednak doszło do zmian ustrojowych w 1989 r. przywrócono właściwe tłumaczenie nazwy ruchu¹⁸.

W 1988 r. podczas obchodów pięciolecia obecności ruchu w Polsce i zawie-
rzenia go Maryi Matce Kościoła liczba członków ruchu sięgała 250 osób. Pięć lat później, na obchody 10-lecia CL w Polsce, liczba duchowych synów i córek

¹⁴ ADAMOWICZ. *15 lat obecności* s. 2.

¹⁵ CALCHI NOVATI. *Trochę o historii* s. 20.

¹⁶ ADAMOWICZ. *15 lat obecności* s. 2-3.

¹⁷ *Tamże* s. 3.

¹⁸ *Tamże*.

ks. Giussaniego była już dwukrotnie większa¹⁹. Również od 1988 r. CL w Polsce rozpoczęło wydawanie książek ks. Giussaniego – pierwszą była wspomniana już pozycja *Śladami chrześcijańskiego doświadczenia*. W marcu 1991 r. pojawił się pierwszy numer biuletynu ruchu pod tytułem „Komunia i Wyzwolenie”, redagowany przez Bernarda Marka Adamowicza. W 2000 r. biuletyn zmienił nazwę na „Ślady”, a jego redaktorem naczelnym jest dziś Urszula Piętka.

Comunione e Liberazione w Polsce zaczęło wchodzić w okres stabilnego rozwoju w 1991 r. Szkoły wspólnoty odbywały się w 25 miejscowościach Polski, głównie na Śląsku, w Małopolsce oraz w Poznaniu, Łodzi, Warszawie, Białymstoku, Lublinie²⁰. CL rozwijało się i zaczynało wychodzić ze swoją propozycją do coraz to nowszych środowisk polskiego społeczeństwa, które, mimo że odzyskało niezależność polityczną, to jednak dalej pozostawało podatne na laicyzację oraz dechrystianizację, czego skutki są dziś widoczne.

3. WYBRANE PRZYKŁADY DZIAŁALNOŚCI RUCHU W POLSCE

a. *Fundacja Pomocy Biednym Dzieciom „Ut Unum Sint”*

Początek dzieła, jakim jest Fundacja Pomocy Biednym Dzieciom „Ut Unum Sint”, przypada na grudzień 1984 r., w przeddzień wspomnienia przez Kościół osoby św. Mikołaja. Członkowie świdnickiej Szkoły wspólnoty postanowili przygotować dla siebie upominki mikołajowe. Jedna z członkiń tej wspólnoty, miejscowa nauczycielka, zaproponowała, że lepiej przygotować paczki dla biednych dzieci. Wspólnota zgodziła się i przygotowano około 30 paczek oraz listę z adresami najbardziej potrzebujących pomocy rodzin. W ten sposób 6 grudnia 1984 r. Jan Adamowicz, w asyście św. Mikołaja i dwóch innych mężczyzn, odwiedził te domy i wręczył paczki²¹.

Po tym wydarzeniu, przy okazji innego spotkania, członkowie wspólnoty doszli do wniosku, że wobec napotkanej biedy i patologii nie mogą pozostać obojętni. Zdecydowano się więc na otoczenie stałą opieką poszczególne, najbardziej potrzebujące rodziny. Początkowo były to stałe odwiedziny rodzin w ich domach, następnie zaczęto organizować spotkania dla dzieci, najpierw raz w miesiącu, a później częściej, w salce katechetycznej przy parafii pw. św. Stanisława i Wacława. W 1986 r. zorganizowano pierwszy parodniowy wyjazd wakacyjny dla 36 dzieci i 18 dorosłych do domu Sióstr Elżbietanek w Krzeszowie. Wyjazdy wakacyjne były

¹⁹ CALCHI NOVATI. *Trochę o historii* s. 20.

²⁰ *Geografia Ruchu* (tekst redakcji). „Komunia i Wyzwolenie” 1991 nr 1 (okładka). Znajdują się tam również wypisane nazwiska Diakoni krajowej z 1991 r.

²¹ Wywiad z Janem Adamowiczem; *Tu narodziła się wspólnota* (tekst redakcji). „Komunia i Wyzwolenie” 1991 nr 1 s. 11.

następnie realizowane co rok dla coraz większej grupy, np. w 1989 r. dla 120, a rok później 155 osób. Niekiedy z powodu dużej ilości dzieci, które nie mieściły się w salkach katechetycznych, wychowawcy zabierali je do świdnickiego parku²².

Po przemianach ustrojowych w Polsce zaistniała możliwość sformalizowania tego gestu. Nazwa Fundacji to owoc wspólnej refleksji Jana Adamowicza oraz jego brata ks. Józefa Adamowicza, który uczestniczy w tym dziele od początku jego istnienia aż po dzień dzisiejszy. Akt notarialny Fundacji, założonej przez Wojciecha Murdziaka (prezes), Jana Adamowicza (wiceprezes), Romualda Bałtakisa, Piotra Chlastawę i Teresę Toms, został spisany 10 stycznia 1990 r. w Państwowym Biurze Notarialnym w Świdnicy. Natomiast rejestracja działalności w Sądzie Rejonowym Warszawa Praga nastąpiła 17 maja 1990 r.²³

Pierwsze Oratorium Fundacji zostało utworzone w kwietniu 1990 r. w pomieszczeniach po Zakładzie Renifer, który zaproponował nieodpłatną dzierżawę tych budynków. Oratorium funkcjonowało codziennie, również w niedziele i święta, od godz. 15.00 do 18.00. Zapewniało dzieciom możliwość ciepłego posiłku, dla wielu niekiedy jedyne w ciągu dnia, miejsce do odrabiania lekcji, zaś najbardziej potrzebującym odzież i obuwie. W miarę swoich możliwości pomagało również bezdomnym i tym wszystkim, którzy zwrócili się o pomoc. Dziennie z pomocy Oratorium korzystało ponad 120 osób²⁴.

Na przełomie 1991/1992 r. właściciele dzierżawionych pomieszczeń zmienili ustrój do Fundacji i zdecydowali, że Fundacja ma opuścić ten budynek do grudnia tegoż roku. Ponieważ Armia Czerwona opuściła budynki przy obecnej ul. Mickiewicza, na skutek decyzji Rady Miejskiej, przy wstawiennictwie ówczesnego radnego, a obecnie prezydenta miasta Świdnicy Wojciecha Murdziaka, jeden z tych budynków, dziś znany jako Dom Fundacji, został jej przekazany na wieczyste użytkowanie. Następnie Fundacja w listopadzie 1992 r. wykupiła ten budynek za symboliczną złotówkę. Pierwotnie starano się utworzyć w nowym budynku Rodzinny Dom Dziecka, ale z wielu przyczyn finansowych realizacja tego pomysłu nie doszła do skutku. Dlatego też zamieszkała w tym domu rodzina zastępcza, a sam budynek przekształcono na hotel z salą konferencyjną. W tym samym czasie dokupiono drugi budynek stojący obok. Tak też w lutym 1993 r. Oratorium przeniesione zostało do nowo wykupionego budynku. Kolejne lata to rozwój Fundacji. W latach 1992-1994 otworzono filie Fundacji w Zdzeszowicach, Legnicy, Wrocławiu i Lubinie. W 1996 r. otworzono bezpłatne przedszkole dla dzieci ze środowisk patologicznych, w wieku od trzech do sześciu lat, oraz Terapeutyczne Ognisko Muzyczne. W 1998 r. Fundacja otworzyła praktyki zawodowe dla swoich

²² Wywiad z Janem Adamowiczem; *Tu narodziła się wspólnota* s. 11.

²³ Wywiad z Janem Adamowiczem; D. CAPEK. *Działalność opiekuńczo-wychowawcza fundacji „Ut Unum Sint” w Świdnicy*. W: *Wychowanie człowieka otwartego*. Red. A. Rynio. Kielce 2001 s. 220.

²⁴ *Tamże*; *Tu narodziła się wspólnota* s. 11.

podopiecznych w zawodzie kucharza. Ponieważ budynki były odkupione po woj-
skach radzieckich, które zostawiły je w oplakany stan, ich remont oraz dosto-
sowanie do coraz większej liczby dzieci trwał łącznie od 1992 do 2000 r.²⁵

Głównym celem Fundacji jest szeroko rozumiana pomoc biednym dzieciom.
Pomoc to przede wszystkim stałe i wszechstronne towarzyszenie w ich rozwoju od
poczęcia aż do osiągnięcia pełnoletności. Wyraża się ona w stałej opiece nad ich
rozwojem religijnym, edukacyjnym, fizycznym oraz stwarzaniu możliwości wypoc-
zynku i zabawy. Fundacja stara się swym podopiecznym pomóc w wyborze za-
wodu, a następnie w znalezieniu pracy. Innymi słowy – doprowadzić do momentu
usamodzielnienia się wychowanków²⁶.

Każdego roku w okresie letnim i zimowym Fundacja organizuje kolonie oraz
półkolonie dla dzieci. Dzięki pomocy włoskich przyjaciół, a szczególnie Familie
per Acolienza, grupa dzieci i dorosłych w lipcu 1993 r. mogła wyjechać na kilku-
dniowe wakacje do Peskary (Włochy)²⁷. W 2000 r. 250 podopiecznych Fundacji
wyjechało na turnus profilaktyczno-leczniczy do Istebnej. Stałą opieką Fundacji
w Świdnicy i jej okolicach objętych jest 400 podopiecznych w różnym wieku. Po-
nad 100 osób ma możliwość codziennego spożycia ciepłego posiłku. Fundacja
organizuje imprezy o charakterze kulturalnym dla dzieci i młodzieży w postaci
festynów, wystaw czy koncertów. Udziela również różnorodnej pomocy rodzinom,
szczególnie na polu socjalnym czy psychologiczno-pedagogicznym. Ponadto or-
ganizuje różnego typu spotkania dla rodzin: np. Wigilia, spotkania w czasie świąt
Bożego Narodzenia czy Wielkanocy, oraz związane z takimi uroczystościami ro-
dzinnymi, jak: chrzest, I Komunia św. itd. Fundacja miała także swój udział w ra-
towaniu zdrowia i życia wielu dzieci, np.: siedmiomiesięczne dziecko z zespołem
Downa zostało poddane operacji serca w klinice w Bergamo, inne dziecko pod-
dano operacji i hospitalizacji w Klinice Ortopedycznej w Bolonii, dla pozostałych
sprowadzono leki oraz sprzęty rehabilitacyjne, umożliwiono także zabiegi w wielu
specjalistycznych ośrodkach na terenie kraju. Fundacja wspiera również inne or-
ganizacje, przekazując transporty charytatywne dla szpitali w Legnicy, Świdnicy
i Oławie oraz Towarzystwa Brata Alberta, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Świdnicy czy Polskiego Czerwonego Krzyża. Fundacja wpisana jest do rejestru
Towarzystwa Dziej, a jej działalność została zaprezentowana w czasie jednego ze
wspomnianych meetingów w Rimini 25 sierpnia 1991 r. przez Jana Adamowicza²⁸.

Fundacja Pomocy Biednym Dzieciom „Ut Unum Sint” na stałe współpracuje
z wieloma fundacjami oraz organizacjami pozarządowymi, takimi jak: Fundacja

²⁵ Wywiad z Janem Adamowiczem; CAPEK. *Działalność opiekuńczo-wychowawcza* s. 222-225.

²⁶ CAPEK. *Działalność opiekuńczo-wychowawcza* s. 223.

²⁷ D. CHODYNIECKI. *Ukazywana nam droga pozwala po prostu być bardziej ludźmi*. „Komunia i Wyzwolenie” 1993 nr 5 s. 29.

²⁸ *Tamże* s. 223-224; J. ADAMOWICZ. *To było wielkie wydarzenie*. „Komunia i Wyzwolenie” 1991 nr 5 s. 18.

Batorego, Phare – Dialog Społeczny, Fundacja SOS, Fundacja dla Polski, Fundacja na Rzecz Rodziny J i L. Buzek. Ponadto współpracuje z innymi podmiotami, takimi jak: Sąd Rodzinny, kurator, pedagog szkolny, Domy Dziecka w Nowej Rudzie, Wrocławiu, Domaszkowie, Jedlinie, Pogotowie Opiekuńcze w Wałbrzychu. Dzięki dotacji władz miasta Fundacja może stale rozwijać swoją działalność. Istotnym wsparciem dla Fundacji są również władze kościelne, miejscowi duszpasterze, a także inne wspólnoty CL na terenie całego kraju. Fundacja jest zatem wzorcowym przykładem gestu charytatywnego podejmowanego przez ruch na całym świecie. Zrodzona została jako reakcja na potrzeby ludzi w konkretnym środowisku, dopiero później przybrała formę instytucji²⁹.

b. *Stowarzyszenie „Obecność”*

Powstało nieformalnie na przełomie lat 1999/2000. Oficjalna rejestracja Stowarzyszenia „Obecność” nastąpiła w marcu 2002 r. Prezesem Stowarzyszenia, które liczy kilkunastu członków (nie wszyscy związani z ruchem) jest Bernard Marek Adamowicz. Nazwa Stowarzyszenia tłumaczy niejako powód, dla którego ono powstało. Podstawowym zamiarem zakładających Stowarzyszenie „Obecność” było ukazanie zaznaczenia obecności ludzi dotkniętych charyzmatem ks. Giussaniego w środowisku, w którym żyją, tj. w Legnicy. Nie chodzi tutaj o promowanie ruchu czy konkretnych osób, ale o podzielenie się doświadczeniem przeżywania wiary, dostrzeżenie potrzeb społeczności, w której się żyje³⁰.

Statut Stowarzyszenia jako cel podaje dążenie do tworzenia środowisk realnej pomocy dla zintegrowanego rozwoju osób żyjących wewnątrz wspólnot rodzinnych, lokalnych i narodowych. Cel ten Stowarzyszenie realizuje przez poszanowanie godności i wolności osoby ludzkiej, dobra wspólnego, pomocniczości solidarności, pokoju społecznego, a także poprzez prowadzenie działalności dobroczynnej, np. organizowanie zbiórek pieniędzy czy środków rzeczowych lub prowadzenie funduszy stypendialnych, wspierających rozwój osób szczególnie uzdolnionych; podejmowanie przedsięwzięć aktywizujących i integrujących społeczność lokalną; promocje, wspieranie oraz organizowanie akcji kulturalnych, manifestujących cele i zasady Stowarzyszenia. Źródłem, z którego wypływa działalność Stowarzyszenia jest tradycja chrześcijańska³¹.

Pierwsza inicjatywa Stowarzyszenia (wtedy jeszcze oficjalnie niezarejestrowanego) została podjęta w 2001 r. Była związana z organizowaniem konkursu prac plastycznych mówiących o nadziei wśród uczniów legnickich szkół. Pierwsza

²⁹ CAPEK. *Działalność opiekuńczo-wychowawcza* s. 222-224.

³⁰ Wywiad z Bernardem Markiem Adamowiczem (Legnica, 27.01.2009).

³¹ *Statut Stowarzyszenia „Obecność”* § 6-7.

wystawa tych prac, pt. *Opowieść o nadziei*, miała miejsce w Akademii Rycerskiej 15 grudnia 2001 r. Rok później zorganizowano drugą edycję wystawy³².

W związku z przyznaniem tytułu Honorowego Obywatela Miasta Legnicy Janowi Pawłowi II 2 czerwca 1997 r. członkowie Stowarzyszenia „Obecność” za swoje szczególne zadanie obrali wspieranie wszystkich inicjatyw i pomysłów papieża. W ten sposób powstał pomysł zorganizowania interreligijnego spotkania na wzór papieskiego spotkania w Asyżu. W katedrze legnickiej wspólnie modlili się o pokój 24 stycznia 2002 r. bp. Tadeusz Rybak, przedstawiciele wyznań prawosławnego i protestanckiego oraz religii Mojżeszowej³³.

Kolejną inicjatywą Stowarzyszenia było zorganizowanie wystawy pt. ...*myśląc Europa*. Wystawa miała za zadanie promować nauczanie Jana Pawła II na temat zadań, jakie Kościół stawia przed jednoczącą się Europą, wyrażone w adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa*. Wystawa, oprócz fragmentów papieskiego dokumentu, zawierała fotografie z pielgrzymek św. Jana Pawła II po Europie, autorstwa Arturo Mari. Wystawę na przestrzeni lat 2003-2004 obejrzało ponad 50 tys. osób. W tym czasie można było ją zobaczyć m.in. we Wrocławiu, Świdnicy, Radomiu, Warszawie, Gnieźnie, Katowicach i wielu innych miastach. Wystawa miała swoje ważne zadanie społeczne w dobie debaty o wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Przez wiele lat Stowarzyszenie włączało się w przygotowanie Legnickich Dni Kultury Chrześcijańskiej, szczególnie poprzez prezentację CL w Legnickim Centrum Kultury 27 października 2005 r.³⁴

Następnym krokiem w promowaniu nauczania papieża Polaka był Legnicki Rok Jana Pawła II obchodzony w dniach od 2 kwietnia 2006 (pierwsza rocznica śmierci papieża) do 2 czerwca 2007 r. (dziesiąta rocznica wizyty Ojca Świętego w Legnicy). Patronat nad inicjatywą Stowarzyszenia objęli biskup legnicki Stefan Cichy i Rada Miasta Legnica. Każdego miesiąca tego roku organizatorzy przedstawiali jedną z encyklik Jana Pawła II. Prezentacji dokonał specjalista w danej dziedzinie, którą w dokumencie poruszał papież. W ten sposób Legnicki Rok uświetnili: kard. Stanisław Nagy, abp Jan Martyniuk, ks. bp prof. dr hab. Andrzej Siemieniowski, ks. dr Joachim Waloszek, ks. dr Bogusław Drożdż, prof. dr hab. Aniela Maria Dylus, dr Monika Maluś i wielu innych. Elementem towarzyszącym prezentacji encyklik było wykonanie konkretnych utworów muzycznych odpowiadających duchowi omawianego dokumentu przez Zespół Pieśni i Tańca Śląsk, Zespół Pieśni i Tańca Legnica, chóry: Syntagma, Wyższej Szkoły Menadżerskiej Madrygał, Wyższego Seminarium Duchownego, Carmen, Lumen oraz Legnicką Orkiestrę Symfoniczną i wiele innych zespołów muzycznych z terenu miasta lub specjalnie zaproszonych, oraz projekcja filmowa. Kolejnym punktem programu

³² Wywiad z Bernardem Markiem Adamowiczem.

³³ *Tamże*; *Vox Pastoris*. Red. J. Lisowski [i in.]. Legnica 2003 s. 353.

³⁴ Wywiad z Bernardem Markiem Adamowiczem.

Legnickiego Roku były spotkania ze świadkami świętości Jana Pawła II. Ludźmi, którzy mieli okazję spotkać go jeszcze jako młodzieńca, księdza, biskupa czy kardynała, np. Kazimierą Kwiecińską, Haliną Kwiatkowską, Markiem Skwarnickim, Danutą i Stanisławem Rybnickimi. Wydarzeniom tym towarzyszyły liczne wystawy oraz konkursy papieskie skierowane do dzieci i młodzieży (wzięło w nich udział prawie 300 uczestników ze szkół legnickich i okolic), a także ukazywanie piękna papieskiej twórczości poetyckiej. Spotkania w ramach legnickiego roku odbywały się w różnych miejscach na terenie miasta, np. w Akademii Rycerskiej, kinach Ognisko oraz Piast, Wyższym Seminarium Duchownym, katedrze legnickiej, cerkwi greckokatolickiej Zaśnięcia NMP, auli I Liceum Ogólnokształcącego, Bibliotece Publicznej, parafii św. Wojciecha, Muzeum Miedzi, Hali sportowej Ośrodka Sportu i Rekreacji i wielu innych. Oprócz wydarzeń kulturalnych, legnickiemu przeżywaniu Roku Jana Pawła II towarzyszyła modlitwa. Przede wszystkim comiesięczna Msza św. (drugiego każdego miesiąca) w intencji rychłej beatyfikacji i kanonizacji Jan Pawła II, również o uznanie papieża patronem Legnicy, polecając wszystkich legniczan opiece Bożej. Wydarzenia Legnickiego Roku Jana Pawła II, w zależności od poszczególnych punktów, gromadziły od 50 do ponad 1000 uczestników³⁵.

4. WYBRANE OŚRODKI RUCHU NA TERENIE ARCHIDIECEZJI WROCŁAWSKIEJ

a. Kluczbork

Kluczborska wspólnota CL powstała w 1993 r. przy parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa za sprawą ks. wikariusza Waldemara Przyklenka. Początkowo składała się ona z uczniów szkół, w których ksiądz uczył, oraz kilkusobowej grupy dorosłych, która odpowiedziała na zaproszenie umieszczone w gazecie parafialnej. Obecnie wspólnota liczy zaledwie pięć osób, obecnych w jej strukturach od początku działalności. Bywały lata, kiedy wspólnota liczyła nawet 50 członków. Jedną z najbardziej istotnych inicjatyw kulturalnych kluczborskiej wspólnoty było otwarcie wypożyczalni kaset wideo, dysponującej filmami religijnymi, bajkami,

³⁵ Tamże; zob. także *Rok Jana Pawła II* (tekst redakcji). „Ślady” 15:2006 nr 2 s. 29; P. NOWOSIELSKI. *Kolejne wydarzenie w Legnickim Roku Jana Pawła II*. „Niedziela” (edycja legnicka) 50:2006 nr 23 s. 1-2; P. NOWOSIELSKI, F. KWAŚNIAK, M. ŁUKASZÓW. *Dzień Papieski w Diecezji Legnickiej*. „Niedziela” (edycja legnicka) 50:2006 nr 45 s. 2-3; P. NOWOSIELSKI. *Wokół encykliki „Apostołowie Słowian”*. „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 10 s. 2; M. ŁUKASZÓW, M. PORĘBA-ZADROŻNA. *Prowadź nasz szlakiem prawdy*. „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 10 s. 6-7; M. MALUŚ, W. WESOŁOWSKI. *Maryja wzorem dla współczesnej kobiety* (wywiad). „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 14 s. 7; WYDZIAŁ KATECHETYCZNY LEGNICKIEJ KURII BISKUPIEJ. *Konkurs rozstrzygnięty*. „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 17 s. 4; P. NOWOSIELSKI. *Redaktor i przyjaciel*. „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 18 s. 4; M. ŁUKASZÓW. *Wielki Kolega*. „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 22 s. 5; W. WESOŁOWSKI, K. KWIECIŃSKA. *W rodzinie Jana Pawła II* (wywiad). „Niedziela” (edycja legnicka) 51:2007 nr 17 s. 5.

pomocami katechetycznymi oraz klasyką filmową, ukazując w ten sposób wkład chrześcijaństwa w kreowanie kultury³⁶.

b. *Lądek Zdrój*

W latach 80. proboszczem w parafii Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Lądku Zdroju był ks. Zdzisław Seremak. Na przełomie lat 1987/1988 przy parafii spotykała się grupa katolików należąca do oddziału wałbrzyskiego. Ksiądz proboszcz proszony był przez tę właśnie grupę o przeprowadzanie wykładów na temat antropologii chrześcijańskiej. Pewien cykl wykładów ks. Seremak poświęcił ruchom w Kościele, szczególnie zaś jednemu. Słuchacze tych wykładów zaproponowali ks. Seremakowi, aby CL powstało w Lądku Zdroju. W 1989 r. ks. Seremak został przeniesiony na inną placówkę, natomiast zadanie kontynuowania rozpoczętego doświadczenia zlecił Władysławowi Doroszowi, który funkcje odpowiedzialnego pełni aż po dzień dzisiejszy. Wspólnota liczy obecnie około 15 członków. Jej aktywność przejawia się głównie przez współpracę z duszpasterzami parafii w organizowaniu dożynek, odpustów parafialnych i filialnych. W latach 90. wspólnota zorganizował wypoczynek letni dla dzieci we wsi Lutynia³⁷.

c. *Legnica*

Istotny wpływ na powstanie wspólnoty w Legnicy miał ks. Józef Adamowicz, który w latach 1989-1998 pełnił funkcję proboszcza parafii Podwyższenia Krzyża Świętego, oraz jego brat Bernard Marek Adamowicz. Szkoła wspólnoty odbywała się przy parafii Podwyższenia Krzyża do 2000 r., później miejsce spotkań przeniesiono do parafii Świętej Trójcy. W Legnicy przez pewien czas funkcjonowała filia Fundacji „Ut Unum Sint”, związana przede wszystkim z parafią Podwyższenia Krzyża Świętego. W świetlicy Fundacji działającej przy parafii, oprócz możliwości spożycia posiłków, dzieci mogły również uczestniczyć w grach i zabawach. Filia organizowała również różnego rodzaju wyjazdy dla dzieci, w tym kolonie wakacyjne. Obecnie w Legnicy istnieje Stowarzyszenie „Obecność”, które będzie szerzej omówione w dalszej części opracowania. Wartym wspomnienia gestem wspólnoty legnickiej było przekazanie kopii obrazu Matki Bożej Ostrobramskiej parafii katolickiej w Urgenczu w Uzbekistanie, w której pracował ks. Adamowicz. Kopie obrazu poświęcił Ojciec Święty Jan Paweł II w Watykanie w 2002 r., po czym przekazano ją przedstawicielom parafii w Urgenczu. Inną inicjatywą było rozklejanie plakatów ruchu przygotowanych z okazji świąt Bożego Narodzenia czy Wielkiej

³⁶ Wywiad z ks. Dariuszem Świercem.

³⁷ Wywiad z Władysławem Doroszem (14.02.2009).

Nocy na ulicach miasta. Dziś wspólnota liczy około 10 członków. Wspólnota legnicka była miejscem kształtowania się wielu powołań kapłańskich, gdyż spośród młodzieży, która uczestniczyła w Szkole wspólnoty, niektórzy wybrali stan kapłański, m.in. ks. Robert Rynkiewicz, ks. Janusz Wilk, ks. Tomasz Krazue, ks. Wojciech Janusiewicz (Bractwo św. Karola Boromeusza), ks. Michał Janusiewicz, ks. Łukasz Pawłowski³⁸.

Drugim ośrodkiem ruchu w Legnicy jest Wyższe Seminarium Duchowne. Wspólnota CL istnieje w nim formalnie od października 2008 r., natomiast proces konstituowania się wspólnoty trwał w zasadzie od 2006 r.

d. Świebodzice

Wspólnota CL w Świebodzicach zawiązała się na przełomie 1986/1987 roku z inicjatywy Piotra Chlastawa. Początkowo Szkoła wspólnoty odbywała się przy parafii św. Franciszka, później jednak z wielu względów przeniesiono spotkania do mieszkań prywatnych. Wspólnota angażowała się w życie parafialne szczególnie na płaszczyźnie charytatywnej, organizując z różnych okazji liczne zabawy dla dzieci, np. Dzień Dziecka czy mikołajki. Ponadto wspólnota opiekowała się jednym z chorych parafian, który był „przykuty” do łóżka i pozbawiony troski najbliższych. Wspólnota angażowała się również w gesty charytatywne i kulturalne wspólnoty świdnickiej. W 2005 r. Szkoła wspólnoty wygasła. Nie oznacza to jednak, że jej członkowie odeszli z ruchu. Wprost przeciwnie, ich udział w wydarzeniach ogólnopolskich był stale zauważalny. Ponadto pod koniec 2008 r. niektórzy członkowie zaczęli odświeżać stare relacje, co w przyszłości może zaowocować odtworzeniem na nowo Szkoły wspólnoty w Świebodzicach³⁹.

e. Wrocław / Lutynia

Początki wspólnoty wrocławskiej w dużej mierze należy wiązać z osobą ks. Zdzisława Seremaka, którego kontakty z Włochami umożliwiły rozprzestrzenianie się CL we Wrocławiu. Członkowie ruchu spotykali się przy parafiach pw. św. Bonifacego (1990-1995, odpowiedzialny ks. Jarosław Nitkiewicz) i Świętego Ducha (1990-2007, odpowiedzialny Andrzej Małyga). Następnie wspólnota gromadzi się wokół parafii św. Józefa w Lutyni (dekanat Wrocław Zachód). Warto wspomnieć, że od 1986 r. istnieje również nieprzerwanie wspólnota studencka⁴⁰.

³⁸ Wywiad z Bernardem Markiem Adamowiczem.

³⁹ Wywiad z Piotrem Chlastawą (22.02.2009).

⁴⁰ Wywiad z Markiem Biernackim.

Wspólnota wielokrotnie angażowała się w życie społeczne i kulturalne Wrocławia oraz jego okolic m.in. poprzez stałe wspieranie Domu Dziecka w Małkowicach od 1994 r. aż do likwidacji tej placówki w 2004 r., coroczne organizowanie wakacji, paczek na św. Mikołaja, a także stałej opieki świetlicowej dla najuboższych dzieci przy parafiach św. Bonifacego i Świętego Ducha oraz organizowanie koncertów muzyki klasycznej w kościołach św. Augustyna i św. Józefa, wzbogaconych w komentarze o treści religijnej. Ponadto wspólnota wrocławska podjęła wiele inicjatyw związanych z postacią św. Jana Pawła II, np. w 2005 r. pod kierunkiem ks. Nitkiewicza przygotowała w Muzeum Architektury we Wrocławiu wystawę z prelekcją pt. *Myśląc Europa – europejskie pielgrzymowanie Jana Pawła II*⁴¹.

Ruch *Comunione e Liberazione* był obecny w Polsce dość wcześnie, jego głównym zadaniem było wspieranie Kościoła w Polsce przez dzielenie się charyzmatem ks. Giussaniego. W omawianym okresie od 1983 do 2010 r. ruch angażował się w życie poszczególnych wspólnot parafialnych, był obecny także przez działalność charytatywną i kulturotwórczą.

COMUNIONE E LIBERAZIONE MOVEMENT IN POLAND IN THE YEARS 1983-2010

S u m m a r y

Comunione e Liberazione Movement was present in Poland early, his main task was to support the Church in Poland for share the charism Priest Giussani. *Comunione e Liberazione* Movement in the period 1983-2010 engaged in the life of each parish communities was also present for charity and cultural activities.

Słowo kluczowe: Luigi Giussani, *Comunione e Liberazione*, grupy, stowarzyszenia, ruchy, kościelna wspólnota, ewangelizacja, teologia ewangelizacji.

Key words: Luigi Giussani, *Comunione e Liberazione*, groups, associations, movements, ecclesial communion, evangelization, theology of evangelization.

⁴¹ *Tamże.*